

gabangaye and other matters of the
Chunu tribe K13 | 21
s438 (32) 1b K13/ AM/3/21 F. Vilakazi +
4
1
10.

1. Izekwa uMatshane Mabaso no Nzondo Mcunu

uGabangaye ka Phakade ka Macingwane wase Macunwini:-

Kuthena ngokuhlupha kuka Tshaka inkosi yakwaZulu, uMacingwane wa bona ukuthi akukho masiza okungcono ukubaleka eduze kuka Tshaka. Ukukhukhula kwawo aMacunu aze ashayeke ondini kuma Hlu6i. Ngoku bona loku usethumela impi uTshaka ukulandela amaCunu Sekuthi aMacunu esumuphambanisela umkhondo uTshaka nempi yakhe. Kuthena uku6a afe aMacingwane kwa6usa uPhakade indodana yakhe. uPhakade akayi thandanga impanto nenhlalo yakhe eduze namaHlu6i njengo6a inzwe lase lingenwe yi6ona a6amuhlophe. Kuthena kungafa uTshaka waphindela ukuyo khonza kwaZulu nesizwe sakhe kwafuma-niseka ukuthi inhlalo iseyimbi njalo. Nezimpi ziseningi kwaZulu nombango muningi ukuphumula akukho. Usekhukhula naye.

2. Usekhukhula ku Mpande. Uthena uma awele (uTugela) sukela wase uyakha ngaphesheya wethemba a6amhlophe, ngo6a uSomsewu ka Sonzica wayesekhona kanyo namanye amaBunu. Uthena ukufika kwakhe uPhakade wafumanisa amalala a6ase mabeleni inkosi ya6o kuwu Gotshana. Asemu6ulala amacunu. Uku6aleka kwayo eyase Mabeleni. Kuthena uma esefile uPhakade washiya amadodana ama6ili uGabangaye no Silwane. Kuthena uSomsewu wafika nezwi lokuthi amakhosi wonke mawathele ngezikhumba zezinyamazane nange zimpondo zezinyamazane. Amanye amakhosi akwamukela loku njengaMacunu naMagwane na6aThembu kodwa uzulu akavuma. Kulapha uCetshwayo no Somsewu se6ephambana. uCetshwayo usekhomba u6uningi 6ama6utho akhe, elinganisa ngo6oya 6esekhumba senka6i ukuthi musukwana aphela wothela uSomsewu naye walinganisa u6uningi 6ama6utho akhe

3. ngophoko. Usesuka uSomsewu eqonda ku Langali6alele inkosi yamaHlu6i ayavuma ukulalela uSomsewu useqala ngayo ukulwa uSomsewu asehlulwa amaHlu6i. Athena noma ekwela undi afumanisa a6eSuthu 6awa gwaza. Use6uya manjena uSomsewu. Usethi ku Cetshwayo kuhle uma ephakamisa indwangu uyobe wehlulwe kuhle uCetshwayo amulindele. Sekusuka aMacunu na6aThembu naMagwana 6ehlasela uZulu naye6elu x uSomsewu. Kwathi inkosi yase Macunwini uGabangaye wahamba na6antu 6akhe kwathi eya6a Thembu

ya6alela eya6o inkosi. Izinduna zathi asiyazi inkosi ehlaselayo. Ne6ala ukuhlala kwakhe uMganu. Impike yalwela eSandlwane. Uthi uMatshane owayekhona kulempi elwele amacansi neziqiki nabanye, kwathi uku6a ihlangane uZulu wavutha.

4. Sakhala kuma Ngisi. Kwathi uGa6angaye ese6one ukuthi uZulu ubokile akavuma ushiya inkundla kwakulapha i6utho lakhe imbungulu ingaka shayi yona. Kuthena noma uSomsewu esephakamisa iduku ukusho uthi 6ehluliwe uZulu aka6e esama. Kwayilapha ethi ngashiywa. Kwathi imbungulu ka Ga6angaye yabubela lapho kanye naye uGa6angaye. Kwathi a6amacansi uku6onaku 6a6aleka kakhulu impela 6aphinda emva. Kuthena ngakusasa uSomsewu wase eyiphaka ngokusha lapho afike amucitha khona uZulu. Kwathi ngenda6a yezinduna, ya6athena inkosi iyazithukusa zaye zayikhomba izinduna ngo6a zifuna uku6ekwa nazo ezinye njengo Zibebu kaMaphitha oyena wenza inkosi uku6a i6anjwe. Kwathi nalapha isithathiwe wathatha isigodlo senkosi kwa esakhe. Yikona loku okwalwisa uDinizulu noZibebu. Ngo6a uyena futhi owahlanga6eza inkosi ngempi musukwana 6eyi6uyisa a6amhlophe.

- Kwathi uma uGa6angaye esefile aMacunu athukuthela impela kakhulu. Kwase kuthatha yena uSilwane umfowa6o. USilwane kwakuyindoda emnyama yesa6eka kakhulu impela. Kodwa ngesikhathi sakhe wawa6usa kahle impela aMacunu. Kwakuyindoda efuna ukuthula. Nanamhlanjena aMacunu ayayikhumbula lendoda. Umuntu owaye nocuku wayehlawuliswa, ihawu lalingaphatwa emusindweni ngaphandle umakumenye zelwe ukuthi maziphathiwe izihlangu. USilwane waye wathanda amadoda. waye fumaniswa e6andla njalo exoxa namadoda ezempi nezinye izinda6a. Kodwa yena wayethanda ukudumela ku6a Thembu akuzwe izinduna ne6andla. Kuze kwathi ngempi ka Bambatha wa khombisa ulaka lakhe musukwana kuyothelwa ngaphesheya kwe mpofana kwa Lenje lapho impi ayiphaka kusukela ekuseni laze layoshona engadlanga esemnyama njengesilwane. Wayiphaka waze waphaka neyamakholwa lapho athola leligama i6utho lawo kwathiwa iZazi. Kuthiwa wayefuna ukwelekelela uBambatha. 6ashesha ukum6ona a6amhlophe 6amudingisa masishane esafuna amasu akudumela

Kwathi engangazele kwaqamuka amaphoyisa amhlophe amtshena ukuthi uyafunwa enkantolo eWinene. uSilwane wabona ukuthi akasenaku buya sebeyakumudingisa abamhlophe nebala akamange esabuya ~~wadingisa~~ wadingiswa.

- Kwathi izinto eziningi zashitsha kwathi nokweshwama kwenkosi akwa6e kusaziwa. Into eyenza loku impi yezindela namathelamali. Umuntu noma elambile ngesikhathi sika Silwane waye ngalokothi
7. ukukha okusemasimini. Nothuke ekukha amahleza usezowathukusa impela ngo6a engahlawuliswa inkomo. 6ekuthi uma eseshwama uSilwane amemezele ukuthi wonke umuntu aze afike. Ama6utho wona eze ephelele ehlome ngempela sengathi azophuma impi nokuvumula ku6e okwempi. Kuzakuthi yena uSilwane elashwe izinyanga zimugqinisa ngezithelezi, ephalaza futhi, ukuze aqine noma izitha zimuhlasela. Wayehleli ngokuwesa6a amaThembu ukuthi ngahle amenze ka6i. Kwathi noma esethathekhona uvalo laluku lunaye. Into eyamunisa ka6i yi6ona abamhlophe nga6e wawadumela amaThembu 6ekuthi emva koku6a yena esephumile 6onke abantu 6ahambe ~~z~~ nezinduna sebeyogeza emfuleni. Kuthi umaku6uywa 6esekuyosinwa kanye naye inkosi uqo6o. Ku6e kuhle ngalolo suku. Kubulawe nezinka6i kosiwe kudliwe.
8. Omunye umthetho ka Silwane, wathi umthetho wokuthomba kuhle ugcinwe njalonjena. Uma umfana eseqala u6udoda kwaku6ona kala ngo6a kuse engasekho ekhaya nezinkomo zingekho esi6ayeni. Kuzakuthi uma6evuka a6adala 6amangale ukuthi izinkomo zishonophi. Sekuzo6uzwa ku6afana ukuthi u6ani ongekho. Se6ezokusho ukuthi u6ani ~~x~~ ongekho. Sekuzokwaziwa ukuthi u6ani useqale u6udoda. Uzohlala ehlane lize lishone eloku evuke e6usuku. Kuthi uma efika ekhaya nezinkomo angakhulumisi muntu. Kuthi noma 6emudlalisa 6entela athule njena. Uyise womufana usezokhipha imbuzi ukumuhla-6isa. 6ese iyadliwa leyombuzi umukhaya. Usezokhuluma manjena. Loku kwakwenza a6afana 6aqine 6a6e amadoda. Kuthena ngokudingiswa kuka Silwane kwafa konke loku. Umuzika Silwane yayimu6ili ku
9. 1. Sekuvukeno 2. Ezintandaneni.

Ekuvukeni iwona muzi omkhulu impela ka Silwane nalapha uMjudi asakhe khona manjena. uMjudi indodana ka Silwane eyona

/i6ambele.....

s438

i6ambele uSimakade ozalwa inkosikazi uMangu6ane noko usemuncane. Inkosikazi yona ihlala ezintandane. uMjudi walithola leligama ngo6a unina walandela inkosi uma idingiswa a6amhlophe. Unina ka Mjudi akuyona kodwa inkosikazi. Kwathi ngempi yezindela namathela kwakhethwa uMjudi uku6ambela uSimakade.

Kwathi emadodaneni ka Phakade njengo6a uGa6angaye yena wafela * impini yamaNgisi no Zulu 6athi 6e6aleka a6anye yena waye salindele uku6amba kwembungulu.

uSilwane yena wajudiswa ngo6a ku6onakala ukuthi uhloseyona impi. Kwa6ona kala musukwana.umfoka. Kakaza ethela inkosi emhlophe ngothuli u Mr Grawuni ezothelisa.

10. Kwathi uDlayisa * yena wawelela ngaphesheya, wa6usa khonayena. uDlayisa uzala oNzondo, uMkwenyane, na6anye a6anengi oMuyene. Kuze kwathi ngempi yezindela wachithwa uMkhwenyane ngo6a uDlayisa wayesefele yena seku6usa indodana. Kuthena uma echithwa uMkhwenyane kwesatshwa ukuthi uzokwenza ucuku enze umu6ango no Mjudo. Kwa6ekwa uHlathi wakwa Shezi esikhundleni saka. Nanamhlanjena izinceku zika Mjudi akuwona aMacunu ngezibongo. Ukhetha kwa6o ezinye izibongo ngokwesa6a ucuku.

Uma Nyuku6elana inkosazana ka Phakade. uNyukumbelana aka6onaze agane. Kuthiwa khona e6uncaneni 6akhe waye nyanya ukuhlangana nomfana. Akafunanga ukungcolisa umuzimba wakhe. Kuthiwa ziningi izinsizwa zezikhulwane ezazimufuna kodwa ye akavumanga nakwe yodwa insizwa ukuhlangana nayo. Nokuqoma.

11. Kuthena se6emu6onisa a6anye aka6onaze avume. uNyukumbela wenkosi uyesa6eka unjengomifo wa6o uSilwane. Unomzi wakhe yedwa ekuvukeni. Uyena noluleka amakhosi noma ku6onakala ukuthi inkosi yimbi namhlanjena iloku kusile ithukuthele sezehlulekile izinceku ukuyikhuza kodwa umasekufika lona kaPhakade kuyona iqale ukuthuthumela noku6ona onke amasu ashwo umaNyukumbela wenkosi. Uyena okwathi noma uSilwane ethukuthele musukwana kulwa uBambatha wamukhuza ukuthi amuse ukuchitha u6ukhosi 6akhe. Ne6ala kwathi kanti u6ese ephake ngeziga6a waze waphaka neyamakholwa imbala wa6uye wazikhuza. Kodwa noko a6amuhlophe 6aku6uklisisa konke loku ukwenza kuka Silwane. Ziningi izimpi elamula uNyukumbela

MEM

/wenkosi.....

wenkosi ka Phakade.

12. Nokuze aThembu a**angaphesheya** ko Tukela ngasemacunwini angabulawa uyena oluku evimba ulaka ewamakhosi. Nangempi yezindela namathela wakhuza kaningi ephinda, phinda. Kodwa kufumeniseka ukuthi naye akayithandanga indaba yokuthi amacunu angabuswa umfokazana iceku ka Silwane. uMzocithwayo eyayihlala ezintandane nekosikazi yenkosi uma Nguwane. Uyena uma Nguwane owamela uMzocithwayo ukuthi abeyinkosi yamacunu. Nabanye abantu bavumela yena umama Nguwane. Kuthena noma uma Nyukumbela ethi uyamubonisa umama Nguwane akavuma neze ukulalela. Kwalapha no Giba engazibekile ngalendaba. Umakushiwo inkosi eyona yakhomba inceku ukuaba ibeyi nkosi esikhundleni sayo. Impike yalwela kulowo mnyama onjena kungekho ukuyilamula.
13. Nomjudi uyena themba lakhe uma Nyukumbelana. Njengoaba naye sewacitha bonke abase Macunwini wazimela yedwa naye uMaNyukumbelane Uyena futhi owamuciza ukuthi Amacunu azomubangisa. Unezisebenzi zakhe uNyukumbela. Noma eyaphi uyaphelezela njenge nkosi. Umuzi afika kuwona uyohlatshiswa njenge nkosi. Amacunu wonke ayamazisa uma Nyukumbela. Ucishe afane nomkhabayi ka Senzanga-khona wakwa Zulu. Uma Nyukumbelana wamusola uGiba ngoaba wasuke wathathazela. Uthe uNyukumbela esafuna isu lokumubulala uMzocithwayo. Kuthena esasho njalo ukuthi kuhle bafune isu lokumubulala wabona kukude uGiba. Wayengayi funi impi uMaNyukumbelana. Uthena esafuna ukubonana nezinduna zika Silwane kwalapha isihlaselana impi. uGiba namanye aMacunu awamange esalindela elika Manyukumbela izwi.
14. Uma Nguwane akumuthandanga uMjudi. Kodwa waye engenakwenza lutho. uMjudi insizwa ende emnyama noko yinhle ifana noyise. Ukuthula kwayo kuyamangalisa. Ayikhulumeli futhi inolaka. Isona sakhe uMjudi akafuni ukululekwa abakhuco. Uhamba abakhetha. Kuthena namhla esevumile ukuthi isikole singavulwa ngase Ntanyana. Kwathi makuyosayinwa, oyise kazi bengaba. Kwathi noma inkosi emhlophe ibabonisa usizolwesikole abavuma bafuna ukulwa. Njengoaba lendaba yayikhulunyelwa khona

s438

eNtanyane ethafeni kukhona umfundisi Rev. Maricu wase maRomeni eGreytown nomushumayeli wakhe uNzondo Mcunu ka Dlayisa nayoke inkosi yaso Tugela Ferry abathi uNyamazane. Amazwi okugcina ka Nyamazane wathi nina machunu, "Nodla udaka njengezimfene, umanala imfundo." Kwathi noma inkosi ithikaza ifuna ukuvuma. Amacunu

15. afuna ukulwa nayo. Nezinceku zayisola inkosi. Kwazisa ukuthi isencane ayikaabi namandla, isaphetwe izinceku nezinduna. Imithetho kaMjudi ayiminingi sengathi uhlalele ovalweni njengoaba naye uNguwane uyibeke emehlweni inkosi ukuthi ingathi ceze ayibophe phoke ngalesi isizathu akuona kali kahle ukuhamba kwayo. Naphezu kokuba amacunu ku abantu bocuku baya muvakashela uMjudi. Naye uyaabathanda abathandela ekuabaseni. Phela amacunu ehlukeni kukhona ondaba ezitha asebukhosini. Nomucunu langa okungebona abasebukhosini. Eyibona benolaka ondaba zitha. Kwathi uMvalelwa wasebukhosini ngokuziphatha kahle wanikwa isifunda saMacunu naba Thembu eduzane nase Waschbank. Ubesahleli ngoxola nangokuthula yena noma kulwa abathembu nama Cunu akayingeni yena.

16.

Amakholwa

uSilwane waye wazisa amakholwa. Ethanda ukuhonana nawo njalo njena. Waye wethemba ukuthi alungile futhi awanawo umusindo. Waze waqamba ithubo lawo wathi izazilezi (izazi). Waye vumile ukuaba amakholwa abenezindlu eziningi zamasonto. Uma kufika umfundisi omnyama nomhlophe wayefuna angeniswe endlini ngomusa lapha ekhona yena axoxe naye umulomo nomulomo. Amuphe nokudla. Uma engaphuzi amuphe inyama. Uma elala anikwe indawo enhle yokulala. Kuya bonakala ukuthi ukuaba wake wahlala eside isikhathi wayezo phenduka abo yikholwa. Inkosikazi yakhe uma Nguwane useyikholwa lakwa Shembe nendodana yakhe iyafunda iyikholwa futhi. Ubejabula uma amakholwa ezomenzela umuthandazo ekhaya lakhe.

17.

Ukujabula kwakhe ukukhombisa ngoaba waye wahlabela. Ngesikhathi sakhe, ikholwa belingashaywa noma kukhona impi. Kwathi nangempi yezindela abafundisi ababonaze bashaywe. Kwalwa amabeshu odwa njena. Umfundisi Philimon Dumakude noJokwe bayakufakazela loku ngoaba amasonto awabonange evalwa. Abanye abaningi babe balekela

s438

emasontweni basashe khona, ~~na~~ nebala basinde labo. Naye umfundisi uDumakude wathi eqonde Emhlangane wedlula kuyona impi ayamenzalutho. Wathi noma eyibingelela yonke yaphakamisa amahawu yajabula. Kwathi nezikole zafunda izingane noma ezacanye aba amabushu zaphuma ezikoleni ngokwesaba. Nawo amakholwa ayeziqenya ngenkosi yawo uSilwane. Ayenzele notshwala ayisele. Nenkosi iwavakashela. Ayesabeka amakholwa anesithunzi ngalezo nsuku. Kuthe emva kwempi yezindela amakholwa awabe

18. asahlonishwa. Okwenza lokuyingoaba kwathi abaningi bamabeshu bazenza amakholwa, kwavela nokungethembeki kuwona amakholwa alwa namabeshu. Namhlanjena uma ilwa impi kuyafana ikholwa nebeshu. Uma isigodi silwa nesinye kuvaleka nezindlela zokuya emasontweni, ngoaba nekholwa bayalishaya. Kwathi ngomemulo wenye ingane yesikole uTerezia Nxele kwagcwala izingane eziningi zamakholwa, nezinsizwa nabafundisi. Namakhosikazi nawo belu amabeshu agcwala. Kuthena ntambama yasuka impi yamakholwa odwa akwa Leje (imission yamaLuthela) nawase Thembeni. Kwathi akwa Leje ehlulwa amakholwa. Kwathi ebusuku amabungwana amabeshu ashaya umufana waseThembeni omuncane angakwaLije lamabeshu. Yalwa futhi ebusuku sekuxubene namabeshu. Yehlulwa ayakwa Leje futhi.

19. Umatshana Mabaso:-

Ngishilo ukuthi uMatshane no Mawisa nabanye kwathi ukuaba ihlangane impi kaCetshwayo nama ngisi eSandlwane babona ukuthi bayafamanjena babaleka. Kwathi umasebebeke emuzinyathi waqamuka uZulu izinsizwa zibaxosha. Kwathi yena noMatshana naye nokufa abawuwela umzinyathi bazithukusa nganeno. Izinsizwa zaqonda laba ababalekayo. Kwathi umazibafumana zaabulala. Amacansi zawemukisa neziqhiki nomfula. Kwathi umasezi buya azabezisa naka ukuaba funa. Kuthena umasezishonile bavuka kwayilapho seliyoshona. Kuthena ngaphesheya koMuzinyani bahlangana neyakuabo esindile. Kwathi aMacunu aphela wonke kulempi naMangwane. Kwaaba ukusinda kwaabo ke lapho oMatshana baqonda ekhaya.

s438

20. Usebuza uMganu inkosi yabaThembu ukuthi impi elweka njani sebemulandisa ngobayena walelwa izinduna ukuyokulwa. Usethi, "Nami ngabe ngifile" usehlalela ovalweni ukuthi uzulu uyeza. Kwathi ukuaba amangisi anqobe wayikhona ethola ukuzinza manjena. Kuthena kubusa yena wawuthusa kakhulu umukhuba wokugweba izingane. Kwathi namakholwa wawafosa ukuaba izingane azigwebe. Loku kwenziwa kanjena kuthathwa umhlanga ufakwe ngemuva enganeni sengathi izocathwa. Base iphehlwa ingane isizokopha impela kakhulu. Yilelo gazike eyilona likhishwayo. Kwenzelwa ukuthi izingane zikhule zilungile zingenalo igazi eliningi. uMganu wayethemba ukuthi ingane engagwetshwanga ayilungi kahle ayizothi iba uhlanya ingakwazi ukuzithoba. Kunezinyanga ezenza loku
21. ukugweba izingane. Phela abanye babesaba ukukhala kwezingane. Nezinduna zaziqaphela impela loku. Nabazali babe wuthanda k lomkhuba ngoaba bewuthemba ukuthi uyasiza impela ezinganeni. Umuntu onamanga wayemuzonda kakhulu uMganu.
22. Impi yase Mhlangane
uManyela Mzimase Mngcofo no Luphondo Nxele.
Kwathi ukuaba abone uGi6a ka Phakade ukuthi akukhomasiza impela uMzocitwayo uzakuaba inkosi waqala ukutshisa imizi. Kwathi umaliyoshona wayidumela imizi yaMathela. Ukuphumakwawo aMathela ahloma nawo. Kwathi ebusuku yadumelana ehlulwa aMathela. Kodwa kwathi ngakusasa yahlanganela khona ngaphezulu eMhlangane. Kwathi nabesigodi sakwa Dumakude, naMadulane no Nxamalala zakhuphuka. Kwazisa ukuthi kuzozonke izigodi kukhona izindela namathela. Lempike yahlanganela ngaphansi ngasothukela liqala ukushona ilanga. Kwathi ebusuku labanonyezi. Kwehlulwa izindela kulena. Umanyela kwathi loku umuntu osemudala wezwakala ehleka kakhulu. Yena uManyela waye ngase zindeleni. Wayembethe isiphuku sakhe esiqola nesihlangu sakhe esintusi. Nenkosi
23. uGi6a waja-bula uku-bona uManyela phakithi kwempi ngoaba emazi ukuthi uyishinga. Yathi ukudumelana kwezwakala amatshe namawisa kujikijela izindela nawofuthi amathela. Kodwa kwathi uma isihlangene kwaphela k loko. Umanyela wayeluphodo lwesokudla

s438

lempi. Kwathi uma isidumelene waphumelola ukuhlabana. Wagwaza-ngomukhonto waze wago6a wenziwa igazi lamadoda. Kwathi uma eseswele ukuthi wenzenjani wathuke ethola umukhonto owe komunye asemgwazile. Lase lishonile kuleyonkathi. Kwathi e6ona wa6ona eseyedwa. Kwathi umase6e mutholekela waphuma ngosizi emikhontweni yamadoda. Kuthena uma esemulandela esebaleka nabanye iningi laba kuboseli balekile abanye se6efile ngo6a phela amathelamali ayesebenzisa nezibamu kulempi. Kwathi 6onke abase Macunwini bafa bawa balandelana sengathithi kwazenza umuhlola omkhulu impela. uManyela wethuka ehlangana no Luphondo noma uMofu Nxele. Elokuthi uMofu elezinsizwa base6e6a phethe kwathi

24. kanti kunnyama futhi kunezisululu eziningi kuleyondawo futhi kusenta6eni akwa6e kusa6ona kala. 6abathene agcwala amathelamali laphoke 6ama no Mofu. Lapho uMofu enza isimangaliso wawisa amadoda ama6ili alandelana. Ngokwa Manyela eyedwa nga6e wafa. Wasindiswa uMofu. Athena uku6ona loku amathela aqala manjena ukuhlehla. Isibamu sasiloku sizwakele. Kuthena okokugcina uMofu wawaphansi ewiswa uMfoka Dladla khona 6elu eMhlangane. Uthena uma amuwise akamunaka u6ona uManyela uManyela n naye waza6alaza. Kwathi e6ona wayeselapha uMofu lapho abagwaza n baze bagcwala igazi ngezifu6a. Uthena uku6a 6amuwise umfoka Dladla kwazisa ukuthi sebediniwe impela. 6abaleka 6asiza-kala ngo6a kwaku se6usu 6acasha. Kuthena ngokusasa umaseku bekwa a6afileyo na6o
25. kwacatshwanga ukuthi a6afileyo. Kwathi umaliyo shona 6a6onakala uMofu naye uManyela. UGi6a wayesethumele ku Mkwenyana nga phesheya kwe ~~Mkwa~~ Mpofana. Ithena uma izamazama eka Mkwenyana 6ayilamula a6amhlophe. 6ayivimbela yonke impi ka Mkwenyane. Kwathi neyamathela nezindela 6ayilamula. 6amu6amba uGi6a 6amudingisa. Kwathi naye umzocitwayo ~~xxx~~ akabusa kwa6usa uMjudi oyena esekhona namanjena. Impi yamathela nezindela yaletha uku-ngezwani kumacunu ewonke ngo6a ehamba njalo ivuka lenda6a. Kwathi ngo6a amathela mancane asuka phakathi kwezindela. A6aningi 6athutha 6aqonda ezinka ngala ukuyokhonza kwa6a mhlophe. Naye uManyela wathutha wa6aleka waqonda khona enkangala, ngenda6a

yendlala eyavela emvakwalempi.

26. Amasela. Abantu abaningi baphenduka amasela ngelendlala. Ikakhulu abafelwa amadoda abo. Kwathi abakwa Dladla umuzi omukhulu waphenduka amasela. Kwathi zonke izimbuzi ezingase siMumu ukuya ngase Ntanyana zaphela indaba yawo amasela. Kwathi noma kuphuma impi yokufuna izimbuzi bafumanisa ukuthi zidliwa amasela. Kwathi bonke labo abentshontshayo baxoshwa baya ezinkangala abaningi. Naye uManyela waphenduka lona isela elikhulu waziqeda izimbuzi zakwa Dumakude. Kwathi umundeni wakwa Dumakude wahlangana wamuxosha. Namanjena akezvani nomundeni wakhubo. Nasenkangala wafika wantshontsha kakhulu amasaka abamhlophe. Kwathi ngelendlala nezinkomo zaphela. Nabakwa Dladla baxoshwa ngendabayo kuntshontsha. Kwabulawa nezinja futhi ngendaba yendlala.

END 438 .